

TEHETSÉGES PEDAGÓGUSELŐLTEK A PETŐ INTÉZETBEN

Pintér Henriett

Bevezetés

A Pető András Főiskola hallgatói eddig a saját tanítási és fejlesztési tapasztalataikról, illetve megfigyeléseik elemzéseiről számoltak be a Tanító hasábjain (*Müller Bálint*, 2013; *Balogh Viktória*, 2015; *Pulai Nóra*, 2015). Jelen hallgatók munkái olyan elméleti alapvetéseket is összefoglalnak, amelyek a Főiskola általános iskolájában végzett tanítási gyakorlatuk során szerzett tapasztalatok és az elméleti olvasmányaikban szerzett módszertani alapelvek szintézisét alkotja.

Az első cikk olyan tanításmódszertani alapelveket ismertet, amelyek a sajátos nevelési igényű, tanulásban akadályozott, lassan haladó tanulók fejlesztéséhez adhat támpontokat a sajátos nevelési igényű tanulókkal foglalkozó kezdő pedagógusok számára. A tanulási nehézségekkel küzdő tanulók számára a feladat megértése is problémát jelenthet, így az egyszerű mechanikus gyakorlást igénylő feladatoktól a bonyolult gondolkodási műveletekre épülő feladatokig bezárólag a feladatértés lépéseit is meg kell tervezni. Eleinte a mentorral/pedagógussal együtt haladva kell a tanulónak megoldania a feladatot. A feladat megértésének fejlesztéséhez lépésekre lebontott tervezéshez van szükség. A tanulás folyamatában a lépések számát csökkenteni kell addig, amíg eljut a tanuló az önálló feladat megértéséhez. Ez az alapelv a kis lépésekre tervezett feladatok elve, amelyhez szorosan kapcsolódik a differenciálás és az egyéni haladási tempó figyelembe vételének az alapelve. *Sághegyi Diána* írása tehát az alapelvek speciális vonásait mutatja be.

A tanulási (olvasási és szövegértési) nehézségekkel küzdő tanulók számára a lírai művek megértése és befogadása is problémát okozhat. A kezdő pedagógusok számára különösen a versben megjelenő szóképek sűrített jelentése, az érzések/érzelmek megjelenítése a kihívást jelentő feladat. *Vajdáné Kondor Csilla József Attila Mama* című versében a szóképek megértéséhez készített egy lehetséges megoldást. Erről számol be írásában.

József Attila Mama című versének elemzése tanulási nehézségekkel küzdő tanulókkal

Vajdáné Kondor Csilla

József Attila anya versei közül ez a negyedik, 1934-ben jelent meg a Népszavában, illetve később a Medvetánc címet viselő egyetlen gyűjteményes kötetének záróverse lett.

Témája a pszichoanalízis során felbukkanó, immáron 16 éve halott édesanya képe. A három gyermekét egyedül nevelő asszony takarításból és gazdag emberek szennyeseinek mosásából próbálta megteremteni maguk számára a létminimum alapjait. Korai halála következtében fellépő árvaság és magárahagyottság érzése végigkíséri József Attila életét. A költemény vallomás, melyben három szereplő jelenik meg, melynek megfelelően a vers három szerkezeti egységre osztható: a gyermeki én, a felnőtt én és a mama. Megszólal benne

a vád, düh, elhanyagoltság érzése ugyanakkor ezt kompenzálják a megbánás, elérzékenyülés hangjai.

A mindig elfoglalt édesanya egy hétköznapi, a kisgyermek emlékezetébe leginkább belevésődött élethelyzetten keresztül tárul elénk. Érezzük az első-második, valamint a harmadik-negyedik versszakok közötti éles átmenetet: míg az első két strófa egy csalódott kisgyermek hisztériáját csendíti meg fülünkben, addig az utolsó két szakasz már a belátással teli felnőtt feloldozás keresését, megbánását tárja elénk. A korán elvesztett anyának akaratlanul okozott rossz fájdalom miatti önmarcangolás, az alig ismert alak kétségbeesett szentté avatása egy olyan férfi kompenzációja, aki a magyar irodalomban Ady Endre után a legtöbbet helyezte a magyar költészet oltárára.

A vers befogadásának módszertani lépései a szövegértési nehézségekkel küzdő tanulók esetében

Első lépésként nagy vonalakban megismertetném őket József Attila tragikus élettörténetével (Édesapja elhagyta őket. Az anya nehéz fizikai munkával próbálta eltartani a családot, emiatt kevés ideje maradt a gyermeknevelésre. Így is nélkülözéssel teli életük volt, melyet az tetézett be, hogy a költő 14 éves korában elveszíti édesanyját.), illetve képekkel, más művekből vett példákkal (pl. Móricz Zsigmond: Hét krajcár) bemutatnám mit kellett elvégezni egy mosónőnek, párhuzamot vonnék a mai modern kor mosógépei és az akkor rendelkezésre álló eszközök között (patak, mosószappan melyet ők maguk főztek esetenként, sulykoló). Ezeket az akkor használatos eszközöket be is vinném a gyerekeknek (vas megyében van néprajzos ismerettségem, akik a régi mesterségek szerszámain gyűjtik és őrzik).

Ezután felolvasnám nekik a verset. Megfigyelési szempont: hogyan viselkedik a kislány?

Várható válasz: ordít, toporzékol, hisztizik. Ekkor megbeszéljük, hogy volt-e már ilyen eset az ő életükben, hogy nem akartak szót fogadni az anyukájuknak, amikor követelődtek. Hogy viselkedtek, mit csináltak? Ők is sírtak, vagy csúnyán beszéltek, esetleg tárgyakat vágtak a földhöz? Megpróbáljuk feltárni milyen érzések kavargtak bennük, majd ezt egyeztetjük a kislány vélt érzéseivel.

A következő elolvasáskor megfigyelési szempontjuk a következő: Milyen tevékenység közben ábrázolja a vers a mamát? Várható válasz: mosás (ezt korrigáljuk: mert a mosás az előzmény, immáron a szárítandó ruhát viszi teregetni), megy a padlásra (de miért megy fel oda, mit fog ott csinálni?), teregetés. Ekkor beszélgetünk arról, hogy az ő anyukájuk mivel foglalkozik, milyen házimunkákat végez (esetlegesen ki végez még házimunkát, ki segít anyának? Apa, testvérek, netán ők maguk?). Emlékeznek e, hogy a munkák során hogyan viselkedik az anyukájuk? Fáradtnak tűnik, vagy sokat mosolyog?

Eloolvassuk még egyszer a verset, ekkor megfigyelési szempontjuk az, hogy hogyan jelenik meg a lent és a fent a versben? Várható válaszok: fent: padlás (mert a ház legfelső szintje), magosban, ég. Lent: a kislányt lent hagyja, mikor a padlásra megy, az ég kapcsán pedig ellenpontként a föld. Megbeszéljük, hogy kik laknak családi házban, van-e padlásuk, mit tartanak ott. Felelevenítjük, hogy mit beszélünk meg az óra elején a mosónőkről.

Ezután rátérünk, az ismeretlen vagy nehezen értelmezhető kifejezésekre:

„nyikorgó kosár”: szemléltető eszközként bevinnék egy régi nagyméretű vesszőkosarat, melyet a csipőmhöz szorítva körbehordoznák/illetve beszélnék arról, hogy ez a nyikorgás nem feltétlenül a kosár sajátossága, hanem az agyonkoptatott fa lépcsőé, amely felevezet a tetőtérbe (megbeszéljük, hogy találkoztak-e már ilyen nyikorgó lépcsősorral)

„őszinte ember voltam”: őszinteség fogalmának definiálása hívószavakkal (várható válaszok: sosem hazudik, becsületes, mindig igazat mond, megmondja a dolgokat úgy, ahogy vannak), mi mikor vagyunk őszinték/hazudunk e. Majd elképzeljük ők mit tettek volna a versben leírt

szituációban az anyukájuk nem figyel rájuk, de ők nagyon szeretnék felhívni magukra a figyelmet), illetve voltak-e már hasonló helyzetben, ekkor hogyan viselkedtek?

„dagadt ruha”: nagy adag bevizezett/kimosott ruha a vesszőkosárban szemléltetésként/illetve szavakat gyűjtenénk, hogy a dacos kisfiú, aki haragudott a ruhákra, amelyek elvonták az anyja figyelmét óróra, milyen jelzőkkel illehető még (várható válasz: csúnya, buta, gonosz, hülye).

„keringtek, szálltak a magosba”: (magos=magas kifejezés tisztázása) az osztály erkélyére kiterített száradó ruhák megfigyelése, amint fújja őket a szél. Fontos, hogy megértsék, a ruhák a huzatban libbennek ide-oda, nem pedig madárként, önálló életet élve elrepülnek.

„nem nyafognék, de most már késő”: elolvassuk újra a verset, felidézzük a már megbeszélte élethelyzetet és ennek fényében megbeszéljük miért érezheti úgy a költő, hogy már késő. Mit tett kisfiúként, amik az anyukája vitte fel teregetni a ruhát? (várható válasz: ordított, topotzékolt, hisztizett) Hogyan érezhette magát emiatt az anyuka? (várható válasz: szomorú volt, mérges volt a fiára, nem esett jól neki, hogy így viselkedik a fia) Mit kell az ilyen viselkedés után csinálni? (várható válasz: bocsánatot kérni) Mivel késett el/Mit nem tett meg akkor a költő? (várható válasz: bocsánatkéréssel/nem kért bocsánatot). Milyen érzés lehet a számára az, hogy most már soha nem tud ezért a viselkedéséért bocsánatot kérni? (várható válasz: rossz, nem jó, kellemetlen, szomorú, sajnálja)

„most látom, milyen óriás ő”: óriás és törpe mesehősök felidézése, képi illusztráció a táblán, fontos, hogy megértsék, nem az asszony testi mérete változott, hanem az erkölcsi nagyságát próbálja érzékeltetni a költő. Gyűjtsünk szavakat/kifejezéseket arra, aki valami nagy dolgot visz véghez! (várható válaszok: nagyszerű, jó, hatalmas, óriási) Beszélgetünk arról, hogy mennyire lehetett nehéz ez a munka egy nő számára, mekkora erőfeszítésbe kerülhetett, hogy mindent szépen, gondosan megcsináljon. Párhuzamba állítjuk az anya teljesítményét a gyermekek teljesítményével egy feladatsor alatt vagy egy tanóra alatt nyújtott teljesítményükkel. Érezték-e már úgy, hogy valami hatalmas dolgot vittek véghez? Segíthetjük őket régebbi munkáik felmutatásával, fényképekkel, vagy utalással (régebben járókerettel közlekedtek, most már egyágú bottal). Mennyit kellett mindezekért dolgozniuk? Nehéznek találták e az eléréshez vezető utat?

„szürke haja lebben az égen, kékítőt old az ég vizében”: Mit jelenthet az, hogy szürke valakinek a haja? Hajszínnek megbeszélése, kinek él még a nagymamája/nagypapája, az ő haja milyen színű? A fontos, hogy rájöjjenek, itt a szín az ősz haj szinonímája. Mit jelenthet, hogy ősz az anyuka haja? (várható válasz: már öreg) Kép a táblán: kék ég szürke felhőkkel. Leírhatjuk-e a képen ábrázolt időjárást a fenti verssorral? Miért ábrázolja a költő természeti képpel az édesanyát? (várható válasz [természetesen a természeti kép kifejezés elmélyítése után]: mert az ilyen idő mindig rá emlékezteti, mindenben őt látja, annyira hiányzik neki) Beszélgetünk arról, voltak-e már távol hosszú időre az anyukájuktól (bentlakó gyerekeknél ez nem probléma). Milyen érzés? (várható válasz: rossz, hiányzik anyja) Sokszor eszükbe jut az anyukájuk? Ha igen, miről? (várható válasz: egyéni: egy konduktorral, egy szituációról, az otthonról hozott ételről stb.) Milyen érzés lenne számukra, ha tudnák, hogy anyukájuk mindig ott van velük (mondjuk az égen) és figyeli őket? Miért? (várható válasz: jó lenne, vigasztaló lenne)